

ЗА ЈЕДНИЧКИ ЈЕЗИК И ПРАВОПИС

Новосадски састанак српских, хрватских и црногорских књижевника и лингвиста у децембру године 1954, на којем се расправљало о српско-хрватском књижевном језику и правопису, поткао је значајну активност наших језичких стручњака у Београду, Загребу, Новом Саду и Сарајеву. Израђена су већ правописна правила, израђује се убрзаним темпом и правописни рјечник, унапредовао је већ и рад на рјечнику српско-хрватског књижевног језика прешавши из стадија исписивања у стадију обрађивања рјечничке грађе. Према нашим стручним кадровима нису многи гобројни, па на размјерно мален број стручњака отпада сав тај многострук и напоран посао, ипак се радови одвијају без заостајивања, тако да ће се одштампана правописна правила већ овај мјесец дати на дискусију стручним и научним установама и друштвима. Овог ће мјесеца бити израђен и огледни сазедак будућег рјечника књижевног језика, а у мјесецу јуну у Београду ће се одржати састанак Правописне комисије која треба да прегледа резултате дискусије и да одобри за штампу коначни текст правописа.

Нема сумње да је овај стручни посао, на којем је већ досад радило око стотину стручњака, врло значајан и да прелазни границе обичног стручног рада. Њиме се свакако обилежавала нова етапа у развоју српскохрватског књижевног језика и ново гледање на проблеме српскохрватског језика и правописа. Сви наши досадашњи правописи и сви наши досадашњи рјечници, осим научног рјечника Југославенске академије знаности и уметности у Загребу, обрађивали су се или једној или другој народној скупини, па су били намијењени или претежно Србима или претежно Хрватима, а овај нови правопис и рјечник Матице српске и Матице хрватске намијењен је целокупној нашој културној јавности: и српској и хрватској и црногорској.

Већ преко стотину година позната је научна истина да је народни језик Срба, Хрвата и Црногораца један језик. Стога су већ у првој половини 19 стољећа Вук Стефановић Караџић и Људевит Гај радили на томе да и књижевни језик Хрвата и Срба буде један и јединствен. То су они и њихови следбеници заиста и остварили, па су тако Срби, Хрвати и Црногорци међу Југословенима најближи и по томе што се служе једним и истим језиком. Но услјед различитих политичких, друштвених и националних разлога, а особито стога што су се Срби у књижевном језику претежно ослонили на војвођанско-шумадијске екавске говоре, а Хрвати на херцеговачки ијекавски говор, развили су се у књижевном језику Хрвата и Срба неке лексичке разлике, али ипак ниједна структурална разлика. Створила су се тако у српској и хрватској књижевности два књижевно-језичка типа, која би се могла још више развијати у различитостима, а могла би се свијесним напорима све више приближавати. Новосадски договор о језику и правопису године 1954 одлучио се за ову другу варијанту. Поштујући све оно што се у језику једне и друге књижевности правилно развило, а уклањајући све оно што се развило под утицајем периферних снага у том књижевном језику, и књижевници и лингвисти помажу изграђивати што правилнији и што јединственији књижевни језик. Пут је дакле тога приближавања и изједначавања еволутиван, ненаметљив, ненамјен, и то у првом реду стога што ниједан културни књижевни језик не подноси великих скокова. Али пут је то уједно пут разумијевања и језичке сношљивости на свима странама, пут другарски, братски и со-

цијалистички, који ствара здраву атмосферу за правилан развој књижевног језика. Нема више подијељивања ни презирања правилних језичких особина друге стране, што је знало доносити врло негативне резултате, све је то и српско и хрватско, а употребљава се према томе колико служи што адекватнијем књижевном изразу. Свијесно се искористиће језично благо са читавог српскохрватског језичног подручја и обогаћује се тако наш језички израз.

Ето то су смјернице које је назначио новосадски договор. У том се смислу ради сав онај посао у Матици хрватској и Матици српској, па по томе онај тихи рад језичких стручњака и на једној и на другој страни прелази уске стручне оквири и добива широко југославенско значење, посве у складу с јачањем идеје братства и јединства југославенских народа.

Проф. ЉУДЕВИТ ЈОНКЕ

В. ПАРАЧ: РИМ

NEVEN ŠEGVIĆ

Архитектура у станбеној изградњи

Станбена проблематика својим акутним морално-политичким аспектима условља је (и у НР Хрватској) данашњи заокрет и покрет за рационалним пројектовањем.

Кроз протеклих десет година тај проминентно друштвено-политички проблем рјешава се од случаја до случаја стилистички, веома мало организирано.

Архитектова улога у том процесу била је углавном техничко-ликовног карактера. Њена пак друштвена компонента недовољно је развијена. Помањкање архитектонског друштвеног статуса одговарало је таквој ситуацији. Тако се долазило до управно несоцијалних појава: креирање луксузних, нерационалних, индивидуализираних станова. Губио се тако из вида основни друштвени морални аспект и хуманитет архитектуре и архитекта. Он се јавља као стваралац „лукуза“ и „умјетности“, дакле једне надградње, а не као стваралац елементарних биолошко-психолошких инструмената нашег друштва.

Тиме су се појмови архитектуре, а и логички конзумента дегенерисали. Створило се тако један међусобни криви однос, а резултат таквог односа је затечено стање. У том процесу негативну улогу су одиграли и сами архитекти са својом конвенционалном „стручношћу“ и застарелим појмовима савременог конформног стана.

Недостајала је систематична анализа и коректура појмова и пројекта пројеката како са економског тако и са психолошко-социолошког стране. Ревизионе комисије и разни нормативи нису могли довести овај процес до одређене кристализације и уразумијевања.

Појам специфично нашег стана веома је мало до сада третиран. Неколико натјечаја за типизирани станбене објекте нису дали нарочито вриједне резултате, а поједине конгресне секције и сајетовања рјешавали су овај заиста тежи проблем декларативно-технички, без анализа и испитивања комплексности проблема.

Поред тога конјунктурна ситуација створила је код нас становити тип архитектата или директора, који види у својој дјелатности само њену конјунктурну страну.

Утапање низа најмлађих снага одгојених на новим социјалистичким школама у велике атеље и пројектна подuzeћа, под руководством шефова, који су често носиоци застарелих архитектонско-друштвених гледања, онемогућило је афирмацију ових свјежих могућности које би дале нове импулсе и идејне смјернице најактуелнијим архитектонско-грађевинским проблемима.

То би били уkratко фиксирани субјективни недостаци архитектата у развијању њихове друштвене свијести.

С друге стране пак друштвена заједница преко инвеститора, као носиоца економске политике, третира је често архитекту као административног помоћника, као биће које рјешава „стручне“ дионице проблема. Тиме се логички то биће изоловало од битне друштвене идејне проблематике претварајући се и утапајући се заиста у административну машину која „испуњава“ задатке.

Но, мимо овог стања, које овдје критички износимо, јављају се позитивна настојања низа наших архитеката и архитектонских група за развијање друштвене компоненте архитектуре, за њену друштвену афирмацију и ефикасност. Низом својих акција, наша архитектонска удружења указала су на потребу озбиљнијег прилажења ширег друштвеног третирања положаја архитектата и њихове друштвене функције.

Сада, пак, када је станбено питање дошло у своју акутну фазу, питање статуса архитектата третира се на највишем нивоу. Постало је очито да архитекту треба још јаче укључити у економско-политичку проблематику земље. Ова нова чињеница и овај преокрет од битне је важности за трансформацију његове улоге у њеном обогаћењу и укључивању у шири идеолошко-друштвени процес.

Данас, када се ради о потреби стварања једне нове станбене типологије, која нужно захтијева и ревизију устаљених појмова стана и његове културе, поготово оних малограђанско-сентименталног карактера, онда је архитект дужан да осјети и проучи процес живота, односе битних функција и да за њих створи адекватне просторе. Код тога, међутим, свако строго одређивање и хематизовање доводи до укрућења саме животне шеме, што говори да је нужно стварати флексибилне просторе који се лакоћом прилагођују животном динамизму.

Данашње наше животне форме и манифестације одвијају се у великом опсегу изван стана на ширим друштвеним плановима, што логички говори у прилог својењу станбене шеме на најинтимније функције.

Но, тиме се оне не сведе искључиво на оне биолошке и само физиолошке. Зато у оквирима ове сужене шеме потребно је створити оптималне услове угодних боравка и психолошко-културног развоја.

Појам строге диференцираности појединих дионица стана, данас се много блаже про-

матра, јер се полази са нових позиција. Тако, на пример, „инфериорност“ кухиње пред салом или спаваћом собом постаје смишљена. У том новом процјењивању узимају се процеси унутар стана као кључ димензионирања, па се стога неке димензије знатно смањују.

Јасно је да се код тога жртвују разне конвенције и обичаји. На том плану могу нам много помоћи резултати малих културних земаља (Шведска, Данска и др), које већ годинама рјешавају овај проблем са друштвеном и колективним аспекта.

Оно што данас изгледа најактуелније на подручју унапређења станбене културе, то је установљење широког станбеног региона таквогваног микрорејона, шире заједнице станова и станбених објеката. Човјек се уводи у шири станбени састав, тиме сама станбена јединица доживљава свој преображај, она је доведена у овисност микрорејонској диспозицији, која обухвата и рјешава низ функција које су до данас рјешаване у оквиру саме станбене јединице. Тиме култура стана, његова формација постаје овисна од самог насеља, рејона или града, од његовог општег сервиса. Ово очито говори да је нужна категоризација станова, њихова функционална разноликост и опрема.

Овакав процес надаље одређује и културну улогу архитектата. Рјешавајући станбене организме он уједно сарађује на широком подручју културног преображаја нашег човјека, јер организам којег ствара је стимуланс (или о-

СПЛИЋАНИ У КАРИКАТУРИ

У изложбеним дворанама сплитског Дома културе влада необичајна живост откако је у њима отворена изложба Ивана Мирковића „Сплићани у карикатури“. Иако се у овим просторима приређују све значајније ликовне изложбе, ипак током последњих неколико година ниједном приликом није запажен овако велики интерес публике и тако једноставна, присна и срдљива веза посетилаца и изложбених радова. Без прелаха пуне се ове просторије публиком која не скрива своју наклоност изложбама ове врсте.

И још по нечему је карактеристична изложба карикатура сплитског сликара и сликара Ивана Мирковића. Богата и веома разнолика галерија ликова коју је створио уметник изнео на увид јавности свога града, изазива необуздане коментаре и ордљиве смех посетилаца. А најпријатније изненађење доживљају они посетиоци који, трагајући по људским са мериом карикатурним портретима својих суграђана, сусрећу неочекивано и своје сопствене ликове, или најближе пријатеље.

По једнодушном мишљењу Мирковићева изложба „Сплићани у карикатури“ претставља пријатно освежење и новину у ликовном животу града под Марјаном који за собом има богате културне па и ликовне традиције. Његових сто и двадесет карикатура, рађених у акварелу са јасно израженим и успешно издиференцираним укусом обелодањују сплићанима њих саме онаквије какве их је записало изопштено око карикатуриста. Истина је да Мирковићева ка-

рикатуре не дају типизираних сплитских ликова, али оне веома успешно потцртавају најтипичније на одабраним личностима. А Мирковић је своје личност узео из разних друштвених средина, од келнера до народних посланика, углавном се о-предељујући за познатије личности у граду.

— Неке од својих „сплићана“ скицао сам са њиховим знањем, али већину сам лик неопажено „узео“ седећи у кафани или пролазећи дивом или „лјацом“ — каже Мирковић. Дуго сам одабирао и студирао ликове, а затим сам пет месеци интензивно радио припремајући изложбу...

Сликара петнаестодневна изложба „Сплићани у карикатури“ само је први део једне недовите галерије ликова на којој Иван Мирковић још увек ради. Најесен он ће приредити други део изложбе под истим именом када ће изложити још 120 ликова сплитских грађана и тиме комплетирати ову веома занимљиву изложбу.

Садашња Мирковићева изложба карикатура не само да је прва послератна изложба ове врсте у Сплиту, већ је уједно и свесим ретка и последњих година једина ликовна манифестација ове врсте код нас. Али она није и прва изложба карикатура у граду под Марјаном, јер је сам Мирковић у периоду између два рата приредио четири самосталне изложбе карикатура. Сличне изложбе приређивали су пре Мирковића и још неки стари сплитски уметници негујући на овај начин већу друштвену а и политичку карикатуру.

— Сплитска публика је свагда показала и љубав и симпатију према изложбама, а верујем да би на сличан пријем оне наишле и у другим нашим градовима — наставио је уметник разговор. Одмах након Првог светског рата у Сплиту је био покренут хумористички лист „Лује Белавић“ у коме су сарађивали познати сликари Емануел Видовић, Анте Катунарић и Виргил Менегело, а касније се њима придружио и Анђео Урођиваћ. Повремено они су приређивали и своје самосталне изложбе карикатура које су највише биле на најбољем пријем код публике...

Аутор изложбе „Сплићани у карикатури“ више је познат по својем богатом вајарском и сликарском раду. Он је досад приредио двадесет самосталних изложби слика, највише у Сплиту, али и у Загребу и Љубљани, а једном је био заступљен и на Бијелу у Фиренци. Мирковићеве споменике могу се видети у Скопљу, Силу, Третиру и у још неким градовима, а он је радио и споменик Петру Хекторовићу који је претпрошле године откривен у Стариграду на Храму. Садашњом својом изложбом карикатура уметник још естрадије претставља ликовној публици домен свога уметничког стварања. А о својим даљим амбицијама Мирковић говори тек након поновљеног питања:

— Жеља ми је да изложбу карикатура приредим и у Загребу и Београду. Намеравам да у сваком од ова два града проведем по месец дана и за то време „покупим“ ликове, а затим да се вратим у Сплит и овде их припремим за изложбу. Радоваћу се ако у овоме успем...

АРХ. НЕВЕН ШЕГВИЋ

И. ДРУЖИЈАНИЋ

ОВЕ ГОДИНЕ У УМЕТНИЧКИМ ГАЛЕРИЈАМА ЗАГРЕБА

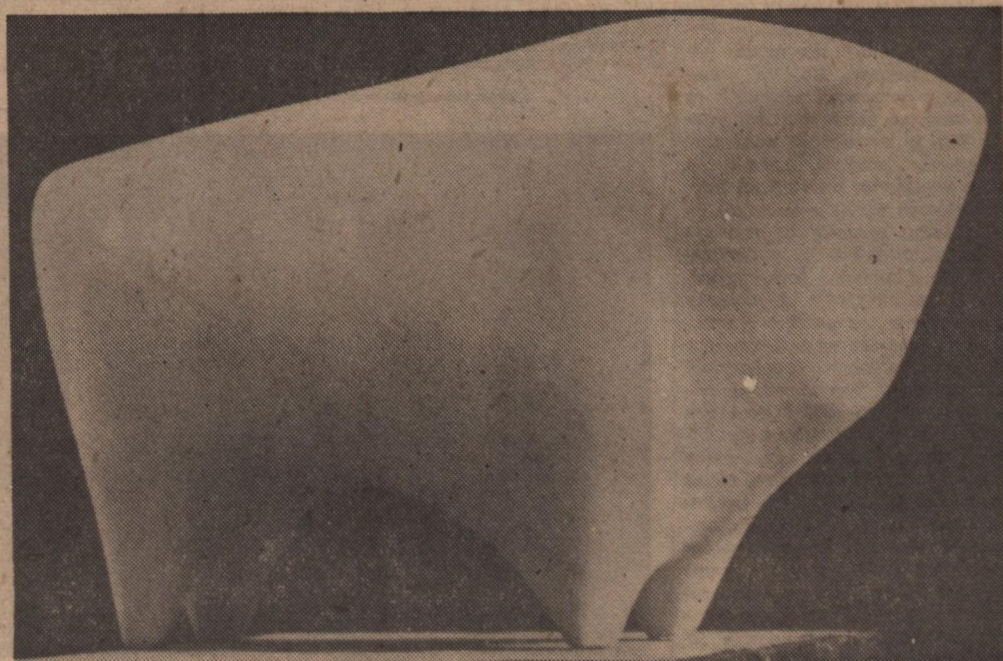
Загребачке уметничке галерије припремају током ове године неколико занимљивих изложби. Галерија града Загребачка, која се сада преуређује, биће поново отворена почетком месеца маја. Једна од првих изложби после отварања биће, вероватно, репродуктивна изложба постојећег сликара Саве Шумановића, кога су уметници убили 1942 године у Шиду. Шумановић је био јак Загребачки сликарске академије и један од претставника почетка културног живота у граду.

Осим тога отвориће се и изложба слика Ивана Табаковића, професора на Школи за примењену уметност у Београду, затим заједничка изложба тројице

загребачких сликара средње генерације: Шохаја, Шимуновића и Постружника, и изложба најновијих радова Јосипа Ваништа, припадника младе сликарске генерације.

У Модерној галерији биће до 20 марта отворена изложба савременог француског сликарства која је отворена почетком овог месеца. Током године имаћемо прилике да у овој галерији видимо дела познатог хрватског сликара, претставника минхенске школе, Јосипа Рачића и изложбу слика Целестина Медовића, који је познат по обради мотива из хрватске прошлости.

Р. П.

ВОЈИН БАКИЋ: ВИК